

**Een karterend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de
Wienboomweg te Haelen, gemeente
Leudal (L)**

A.J. Wullink & M. Stiekema

ARC-Rapporten 2009-194

Geldermalsen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Wienboomweg te Haelen, gemeente Leudal
(L)

ARC-Rapporten 2009-194
ARC-Projectcode 2009/604

Tekst

A.J. Wullink & M. Stiekema

Afbeeldingen

A.J. Wullink & M. Stiekema

Redactie

A.J. Wullink

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Haelen, Wienboomweg
Projectcode	2009/604
Archisnummer	37253
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Oprachtgever	Econsultancy Swalmen, drs. M. Stiekema
Contact	0475-504961, stiekema@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Leudal, dhr. P. van Doorn
Contact	0475-859755, p.vandoorn@leudal.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Wienboomweg 1
Plaats	Haelen
Gemeente	Leudal
Provincie	Limburg
Kaartblad	58D
RD-coördinaten	N: 194183/359942 O: 194240/359940 Z: 194277/359902 W: 194238/359873
Oppervlakte	3300 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden
Geomorfologie	Dalvlakteterras, bedekt met dekzand, vlak (3E10)
Bodem	Hoge bruine enkeerdgronden, lemig fijn zand, grondwatertrap VII
Historische situatie	al in gebruik als (deels bebouwd) akkerland sinds begin 19e eeuw
Archeologische verwachting	In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Swalmen heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Wienboomweg 1 te Haelen (afb. 1). Aanleiding tot dit onderzoek vormt de realisatie van twee nieuwe woningen met garage. Hierbij zal een oppervlakte van ca. 235 m² worden bebouwd. (zie afb. 2) Het plangebied ligt momenteel grotendeels braak. In het zuidoosten van het plangebied staat (een uitgebrande ruïne van) een woonhuis. In het centrale en westelijke deel van het plangebied ligt een (recentelijk) opgeworpen aarden wal (zie afb. 3). Volgens de opdrachtgever is dit materiaal van buiten het plangebied aangevoerd. In het noordelijk deel van het plangebied is veel puin op het maaiveld gestort. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 19 augustus 2009 door drs. M. Stiekema van Econsultancy, onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In augustus 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Uit de landschappelijke ligging nabij de Maas en uit archeologische waarnemingen uit de omgeving, blijkt dat de ligging van het plangebied vanaf het Laat-Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog. De archeologische resten komen voor onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont. De vondstenlaag is opgenomen onderin het esdek; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het esdek en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Archeologische sporen (uitgezonderd waterputten en diepe sporen)

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Stiekema, M., 2009: *Archeologisch bureauonderzoek Wienboomweg 1 te Haelen in de gemeente Leudal*, Econsultancy Rapport 09073404 (conceptversie).

zullen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

Omdat de zuidoostelijke hoek van het plangebied in ieder geval al sinds begin 19e eeuw is bebouwd, is de kans aanwezig dat het bodemprofiel hier in min of meerdere is vergraven waardoor archeologische resten kunnen zijn verstoord. De rest van het plangebied is in de 19e en 20e eeuw onbebouwd geweest. Hier zal het oorspronkelijke bodemprofiel vermoedelijk beter zijn bewaard.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een karterend booronderzoek. Hiertoe zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 15 cm zes boringen op het onderzoeksterrein geplaatst tot maximaal 150 cm –mv. De boringen zijn met een onderlinge afstand van 25 meter over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De locatie van de boringen is ingemeten met behulp van meetlinten. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten door het opgeboorde sediment te zeven over een zeef met een maaswijdte van 4 mm. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 3. De resultaten van het karterend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1.

In boringen 1 en 2 werd direct onder een 15 cm dikke bouwvoor, tot een diepte van 130 cm –mv, een pakket zeer fijn zwak siltig zand aangetroffen. Hieronder lag een pakket zeer fijne tot matig fijne matig siltige zanden. In boring 3 werd dit pakket matig siltige zanden direct onder een dunne boring aangetroffen. In dit pakket zijn ook leembrokken aangetroffen, hetgeen duidt op verstoring. In boringen 4–6 was de bodem tot 70 cm –mv vergraven, hetgeen zich uitte door de aanwezigheid van puin, baksteen en steenkool. Hieronder werden de matig siltige zanden aangetroffen. In de zeer fijne zanden van boringen 1 en 2 zijn geen indicaties voor bodemvorming aangetroffen. In matig siltige zanden komen roestvlekken voor.

De matig fijne, matig siltige zanden in de ondergrond zijn de top van het Maasteras (Formatie van Beegden). De zeer fijne zanden die in boring 1 en 2 zijn aangetroffen, zijn waarschijnlijk rivierduinafzettingen (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Delwijnen) die horen bij een rivierduin dat ten zuidwesten van de locatie is gelegen en waarvan één van de uitlopers zich binnen het lange gebied bevindt.

Zoals duidelijk moge zijn is binnen de onderzoekslocatie niet de verwachte enkeerdgrond aangetroffen. De bodem in boringen 1 en 2 kan worden geclassificeerd als duinvaaggrond. In boring 3 kan het profiel worden geclassificeerd als vlakvaaggrond. In de overige boringen kan het bodemtype niet worden bepaald vanwege de waargenomen verstoringen.

2.1 Vondsten

In boring 2 is bij het zeven van het sediment een vuursteenfragment aangetroffen op een diepte van 15 cm –mv. Volgens vuursteenspecialist drs. J.R. Veldhuis van ARC bv betreft het een afslag. Over de exacte datering kan niets worden gezegd, behalve dat het afkomstig is uit de periode Laat-Paleolithicum–Bronstijd. In de overige boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureauonderzoek door Econsultancy ligt de locatie op een Maasterras. Het plangebied is vanaf het Laat-Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en in het Neolithicum voor landbouwers.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog. De archeologische resten komen voor onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont. De vondstenlaag is opgenomen onderin het esdek; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het esdek en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Archeologische sporen (uitgezonderd waterputten en diepe sporen) zullen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextypen en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

Omdat de zuidoostelijke hoek van het plangebied in ieder geval al sinds begin 19e eeuw is bebouwd, is de kans aanwezig dat het bodemprofiel hier in min of meerdere mate is vergraven, waardoor archeologische resten kunnen zijn verstoord. De rest van het plangebied is in de 19e en 20e eeuw onbebouwd geweest. Hier zal het oorspronkelijke bodemprofiel vermoedelijk beter zijn bewaard.

Het karterend inventariserend booronderzoek heeft aangetoond dat er geen sprake is van een esdek in het plangebied. Het bodemprofiel in het noordelijke en centrale deel van het plangebied bleek bovendien tot een diepte van circa 70 cm te zijn verstoord, vermoedelijk bij graaf- en sloopwerkzaamheden die samenhangen met de (voormalige) bebouwing binnen het plangebied. Er zijn in deze boringen (boring 3-6) geen archeologische indicatoren aangetroffen. In het zuidelijke deel van het plangebied werd op de terrasafzettingen een pakket rivierduinzand aangetroffen. In boring 2 is in de top van dit duinzand een vuurstenen afslag aangetroffen uit de periode Laat-Paleolithicum–Bronstijd.

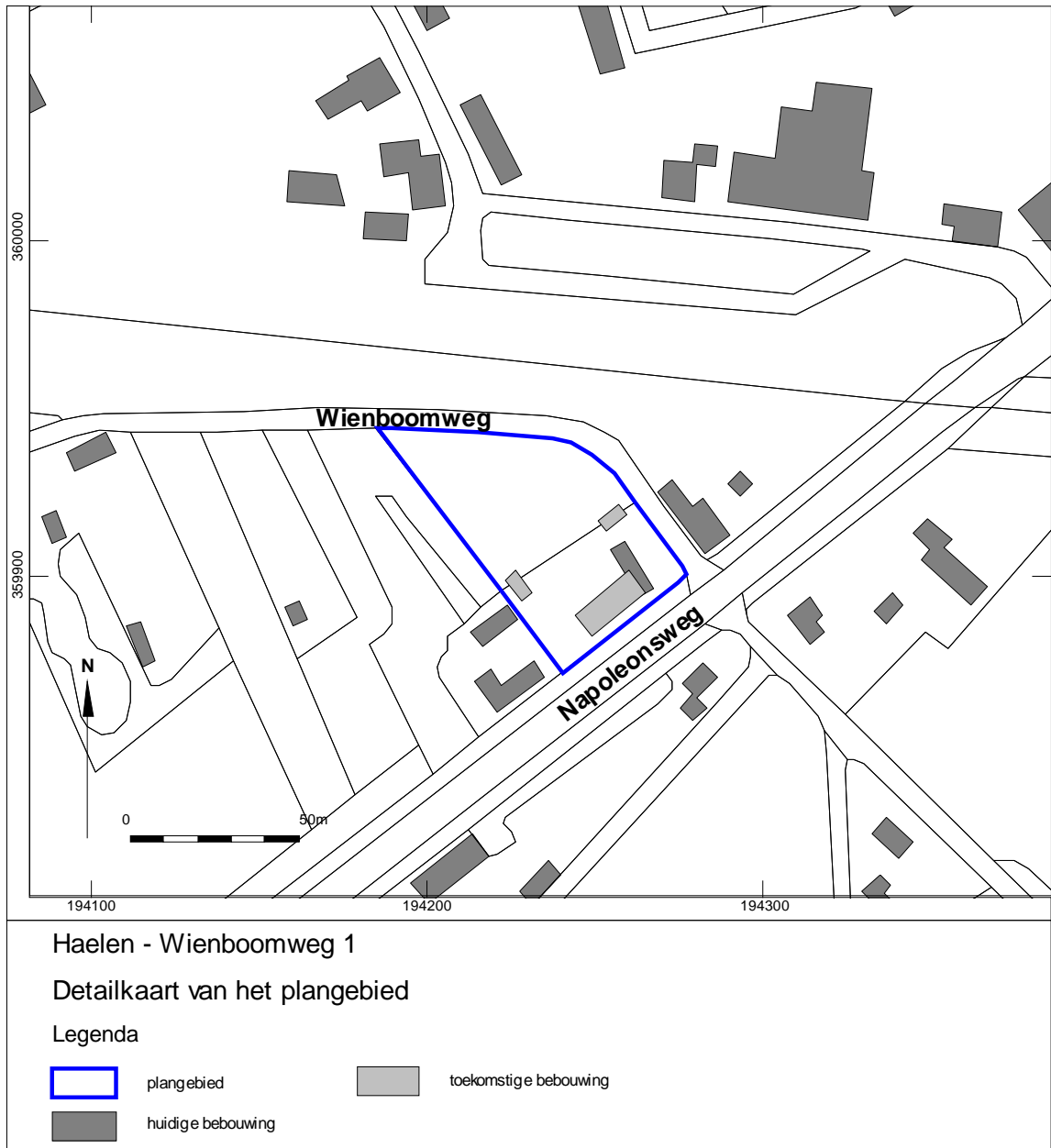
Geconcludeerd kan worden dat op het zuidelijke deel van de locatie, ter plaatse van het rivierduin, sprake is van een vindplaats uit de periode Laat-Paleolithicum–Bronstijd. Op het overige deel van de onderzoekslocatie, waar de maasafzettingen aan het maaiveld voorkomen, welke tot een diepte van 70 cm –mv zijn vergraven, is waarschijnlijk geen sprake van een vindplaats.

4 Aanbeveling

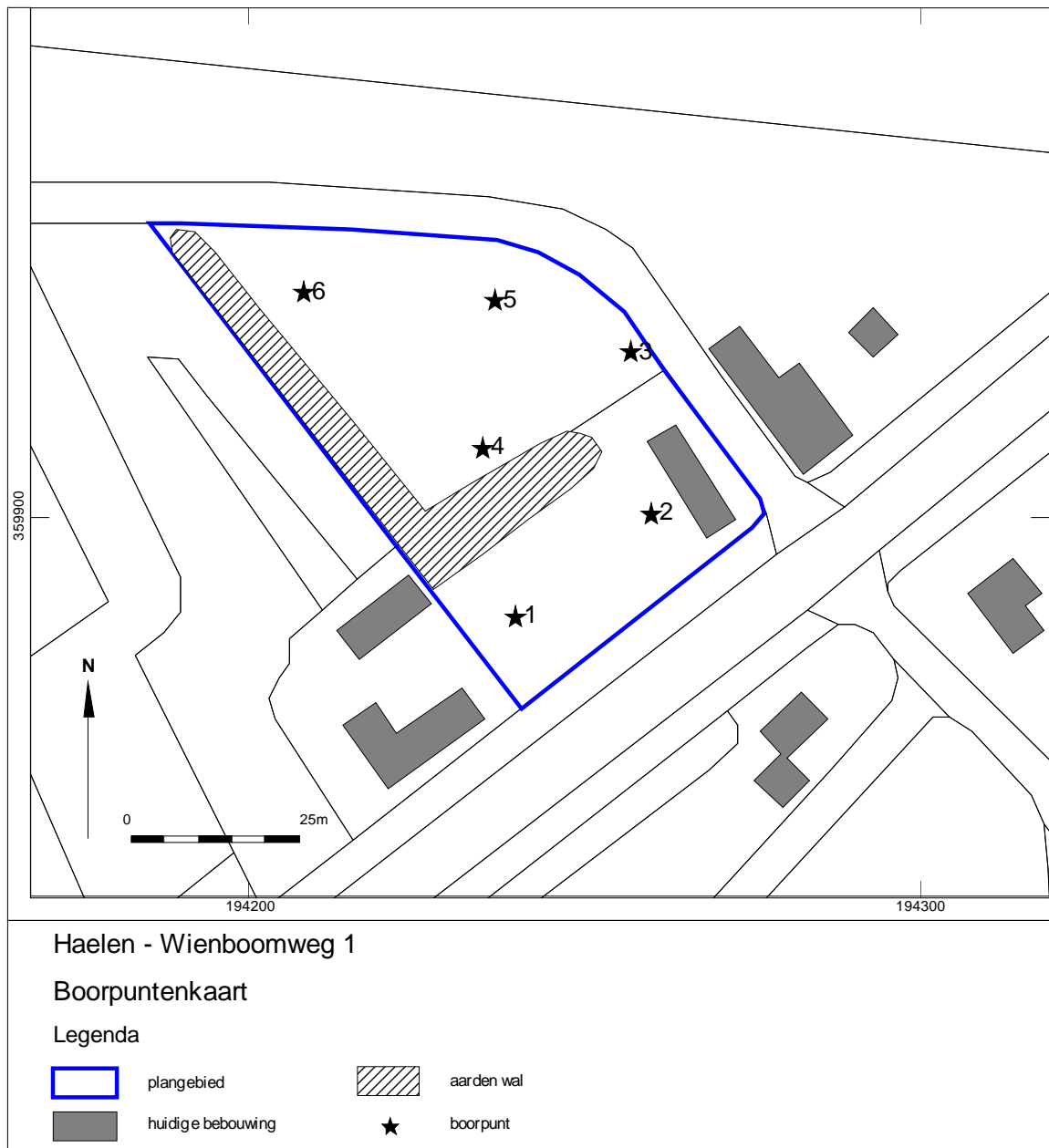
Toekomstige graafwerkzaamheden op het zuidelijke deel van de onderzoekslocatie vormen een bedreiging voor de aangetoonde aanwezigheid van een vindplaats uit de periode Laat-Paleolithicum–Bronstijd. Geadviseerd wordt dan ook om hier (zie afbeelding 4) een waarderend inventariserend veldonderzoek door middel van boringen (IVO-overig) uit te voeren, teneinde gaafheid, omvang, datering en conservering van de archeologische vindplaats te onderzoeken. De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een Plan van Aanpak. Gezien de geringe kans op archeologische resten binnen het noordelijke deel van de onderzoekslocatie, zijn hier geen bezwaren tegen de voorgenomen herontwikkeling van de onderzoekslocatie. Geadviseerd wordt dan ook om dit deel van de onderzoekslocatie vrij te geven (zie afbeelding 4). De archeologische meldingsplicht blijft echter bestaan. Mochten hier tijdens toekomstige graafwerkzaamheden archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit onverwijld aan het bevoegd gezag, de gemeente Leudal, te worden gemeld. Het bevoegd gezag beslist of het door ARC bv geadviseerde vervolgonderzoek wordt overgenomen in het selectiebesluit.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

Afbeelding 2. Overzicht van de huidige en toekomstige bebouwing. Door: M. Stiekema

Afbeelding 3. Boorpuntenkaart. Door: M. Stiekema

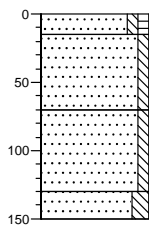

Afbeelding 4. Aanbeveling met betrekking tot vervolgonderzoek. Door: M. Stiekema

Bijlage 1 Boorprofielen

Boring: 1

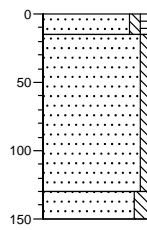
X: 194240
Y: 359885

0 braak
15 Zand, zeer fijn, zwak siltig, zwak humeus, licht bruingeel, Ap-horizont
70 Zand, zeer fijn, zwak siltig, licht geelgrijs, C-horizont
130 Zand, zeer fijn, zwak siltig, donkergeel, C-horizont
150 Zand, matig fijn, matig siltig, zwak roesthoudend, geeloranje, Cr-horizont

Boring: 2

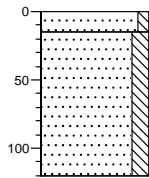
X: 194260
Y: 359901

0 braak
15 Zand, zeer fijn, zwak siltig, zwak humeus, licht grijsbruin, Ap-horizont
70 Zand, zeer fijn, zwak siltig, donkergeel, C-horizont
130 Zand, zeer fijn, zwak siltig, donkergeel, C-horizont
150 Zand, zeer fijn, matig siltig, zwak roesthoudend, geeloranje, Cr-horizont

Boring: 3

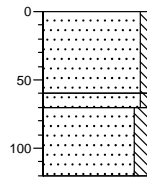
X: 194257
Y: 359925

0 braak
15 Zand, matig fijn, zwak siltig, matig puinhoudend, licht grijsbruin, Ap-horizont
70 Zand, matig fijn, matig siltig, matig roesthoudend, donker geeloranje, leembrokken (verstoord); Cr-horizont
120 Zand, matig fijn, zwak siltig, matig roesthoudend, donker geeloranje, Cr-horizont

Boring: 4

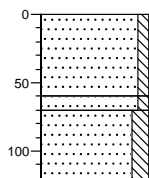
X: 194235
Y: 359910

0 braak
15 Zand, matig fijn, zwak siltig, matig puinhoudend, donker geelbruin, gevlekt; A/C-horizont
60 Zand, matig fijn, zwak siltig, sterk baksteenhoudend, donkergrijs, gevlekt; A/C-horizont
70 Zand, matig fijn, zwak siltig, sterk baksteenhoudend, donkergrijs, gevlekt; A/C-horizont
120 Zand, matig fijn, matig siltig, matig roesthoudend, donker geeloranje, Cr-horizont

Boring: 5

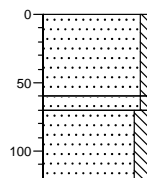
X: 194237
Y: 359932

0 braak
15 Zand, matig fijn, zwak siltig, matig puinhoudend, donker geelbruin, gevlekt, A/C-horizont
60 Zand, matig fijn, zwak siltig, zwak baksteenhoudend, donkergrijs, resten steenkool, gevlekt, A/C-horizont
70 Zand, matig fijn, zwak siltig, zwak baksteenhoudend, donkergrijs, resten steenkool, gevlekt, A/C-horizont
120 Zand, matig fijn, matig siltig, zwak roesthoudend, oranje, Cr-horizont

Boring: 6

X: 194208
Y: 359934

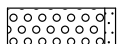
0 braak
15 Zand, matig fijn, zwak siltig, matig puinhoudend, donker geelbruin, gevlekt, A/C-horizont
60 Zand, matig fijn, zwak siltig, sterk baksteenhoudend, donkergrijs, gevlekt, A/C-horizont
70 Zand, matig fijn, zwak siltig, sterk baksteenhoudend, donkergrijs, gevlekt, A/C-horizont
120 Zand, matig fijn, matig siltig, matig roesthoudend, donker geeloranje, Cr-horizont

Legenda (conform NEN 5104)

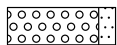
grind

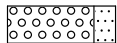
Grind, siltig

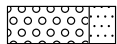
Grind, zwak zandig

Grind, matig zandig

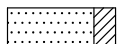

Grind, sterk zandig

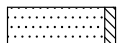

Grind, uiterst zandig

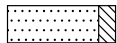
zand

Zand, kleiig

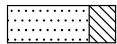
Zand, zwak siltig

Zand, matig siltig

Zand, sterk siltig

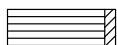

Zand, uiterst siltig

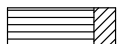
veen

Veen, mineraalarm

Veen, zwak kleiig

Veen, sterk kleiig

Veen, zwak zandig

Veen, sterk zandig

klei

Klei, zwak siltig

Klei, matig siltig

Klei, sterk siltig

Klei, uiterst siltig

Klei, zwak zandig

Klei, matig zandig

Klei, sterk zandig

leem

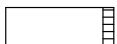

Leem, zwak zandig

Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

zwak humeus

matig humeus

sterk humeus

zwak grindig

matig grindig

sterk grindig

geur

- geen geur
- ◐ zwakke geur
- ◑ matige geur
- ◒ sterke geur
- ◓ uiterste geur

olie

- geen olie-water reactie
- ▣ zwakke olie-water reactie
- ▤ matige olie-water reactie
- ▥ sterke olie-water reactie
- ▦ uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarde

- ⊠ >0
- ⊡ >1
- ⊢ >10
- ⊣ >100
- ⊤ >1000
- ⊥ >10000

monsters

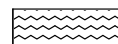
- ▮ geroerd monster
- ▮ ongeroerd monster

overig

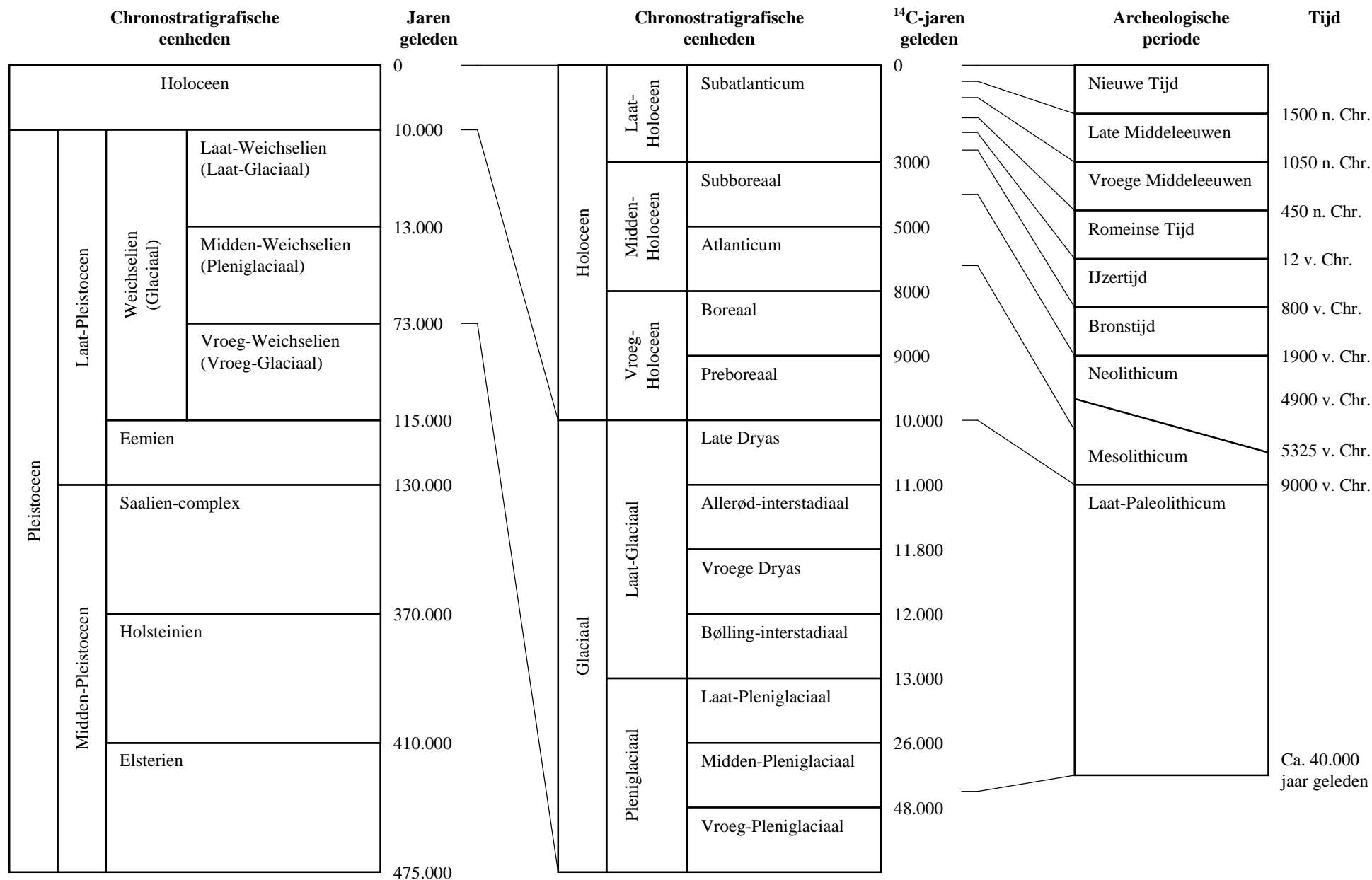
- ▲ bijzonder bestanddeel
- ◀ Gemiddeld hoogste grondwaterstand
- ≡ grondwaterstand
- ◆ Gemiddeld laagste grondwaterstand

slib

water

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.